

LONDON, NEW YORK, MELBOURNE,
MUNICH AND DELHI

A fordítás alapja:
NATURE ACTIVITIES: BIRD WATCHER
First published in Great Britain in 2006
Copyright © Dorling Kindersley Limited, 2005
A Penguin Random House Company
www.dk.com

Fordította © Szakács Szilvia, 2016
Szerkesztette: Tulics Mónika
Szaklektor: Bajor Zoltán, a Magyar Madártani
és Természetvédelmi Egyesület elnöke

A sorozat további köteteit keresse
a kiadó honlapján:
www.hvgkonyvek.hu

HVG Könyvek
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Sára Bernadett

ISBN 978-963-304-309-7

Minden jog fenntartva.
Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos
reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely
formában vagy eszközzel – elektronikusan,
fényképes úton vagy más módon – a kiadó
engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2016
Felelős kiadó: Szauer Péter

A sorozat

WWW.MME.HU

WWW.FARKASKOLYKOKTERMEZETJARO.HU

a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
és a Farkaskölykök Természetjáró Egyesület
ajánlásával készült.

Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Felelős vezető: Tóth Péter

Nyomda: TBB, Slovákia

Tartalomjegyzék

4 A madarak világa	42 Madárkolóniák
6 Alapvető felszerelés	44 Az élet kezdete
8 Madárles	46 Felnőtté válás
10 Madárbüfé	48 Lebukni és búvárkodni
12 Madáretető	50 Tengerparti madarak
14 Madáretető tálca készítése	52 Városi madarak
16 A madárbarát kert	54 Éjjeli őrség
18 A táplálkozás nyomai	56 Okosak-e a madarak?
20 Madárköpetek	58 A madárrajok megfigyelése
22 Nyomok és ösvények	60 A vonulás
24 Madarat tolláról	62 Madárnaptár
26 A tollak és a repülés	64 Meddig él egy madár?
28 A madarak a levegőben	66 Védj a madárvilágot!
30 Ideje fürödni	68 A madarak osztályozása
32 Ki kicsoda?	70 Szójegyzék
34 Udvarlás	72 Mutató
36 Madárénekek	
38 Fészekrakás	
40 Fészekodú készítése	

FONTOS FIGYELMEZTETÉS A SZÜLŐKNEK

A könyv egyes feladatai felnőtt felügyeletet igénylik. Jelek mutatják, amikor nélkülözhetetlen egy felnőtt segítsége. Kérjük indokolt esetben felügyelje gyermekét!

Ez a jel mutatja, ha egy feladat csakis felnőtt segítségével végezhető el.

Légy óvatos ezeknél a feladatoknál!

FONTOS!

Biztonsági
információkat közöl és
jelzi, ha egy tevékenység
kockázatos.

Kövessen a javaslatokat,
és csak a megfelelő
helyeken végezze el
a feladatokat!

Mindig győződjön meg róla, hogy
gyermeked gondosan követi az
utasításokat! Sem a szerző, sem
a kiadó nem vonható felelősségre
az olvasó gondatlansága miatt
bekövetkezett baleset vagy sérülés
miatt, és nem vállalhat felelősséget
semmilyen kárért vagy veszteségért,
amely kapcsolatba hozható
a könyvben található feladatokkal.

A madarak világa

A madarak nem véletlenül olyan népszerűek az állatbarátok körében: élmény megfigyelni őket a levegőben és a földön egyaránt. Még csak messzire sem kell menned, hiszen madarakat mindenütt találsz, a hegyekben, a kertekben és a városok utcáin is. Mielőtt elindulsz, ismerd meg a madarakat, és tanuld meg, hol a helyük az állatvilágban!

Tollazatuk meleg, vízálló és nagyon könnyű.

Felszállás!

A madarakat könnyű felismerni, mert egyedül nekik van tollazatuk. Mellső végtagjaik szárnyak, bár nem minden madár tud repülni. A lábaik pikkelyesek, lábujjaik karmokban végződnek. Állkapocs és fogak helyett csőrük van. A csőr alakja a madár táplálkozásmódja szerint változik.

A fiókák ételmet követelnek, amint valamelyik szülő feltűnik.

Áramvonalas testükkel könnyedén szelik a levegőt.

Kitörő öröm

Az emlősökkel ellentétben a madarak tojással szaporodnak. A tojásrakás megkönnyíti az életet, hiszen az anyának nem kell növekvő cseméit magával hordoznia. Némelyik madár fiókája a kikelés után már önállóan is képes táplálkozni, de az énekesmadarak még sokáig etetik fiókáikat. Itt kék szajkók gondozzák kicsinyeiket.

A hosszú evezőtollaknak a repülésben van nagy szerepük.

ORNITOLÓGIA

Az ornitológiával, más néven madártannal foglalkozó tudósokat ornitológusoknak nevezzük. Ők a madarak életét és élőhelyeiket tanulmányozzák. Sokuk madárvédelemmel is foglalkozik. Az amatőr ornitológusok gyakran számon tartják, hányféle madarat láttak – vannak, akik több mint 6000 különböző madarat megfigyeltek már.

◀ A madármegfigyelők távcsövek és teleszkópok segítségével tanulmányozzák a madarakat.

A kiváló látás segíti őket az élelem-szerzésben.

A csőr a táplálék elkapására és megtartására módosult.

A lábak a test alá húzódnak felszállás után.

Vad és szelídített

A madarak tartózkodóak az emberrel szemben. Ha megzavarják őket, elrepednek. De egyes fajok kis türelemmel kézhez szoktathatók. Ez remek lehetőséget kínál arra, hogy közelről is megfigyeljük őket. Ha meg akarsz barátkozni egy vörösbeggyel, mindennap ülj le ugyanarra a helyre, és legyen nálad ennivaló!

Alapvető felszerelés

Madármegfigyelésre bármikor sort keríthetsz, legyen csak pár perced rá vagy akár egy egész napod. A megfelelő felszerelés segíteni fog, hogy a legjobb élményben legyen részed. Nagyon hasznos lehet egy távcső, egy madárhatározó, jegyzetfüzet és ceruza. A túrák során érdemes feljegyezni, hol jártunk, mikor milyen volt az időjárás, és milyen fajból hány példányt láttunk.

A MADÁRMEGFIGYELÉS SZABÁLYAI

Madármegfigyelésen tartsd be ezeket az arany szabályokat, hogy ne okozz kárt a madarakban vagy az élővilágban!

- Ne zavarj meg a megfigyelt madarakat!
- Ne menj közel hozzájuk!
- Ne közelítsd meg a fészken ülő vagy fiókáival lévő madarakat!
- A fiókákat hagyd békén! A szülők biztosan a közelben vannak.

A MADARAK AZONOSÍTÁSA

Ne keseredj el, ha kezdetben nem sikerül azonnal azonosítani a madarakat. Egy kis gyakorlással hamar megtanulod, hogy miket figyelj meg, és hogyan vedd észre a jellegzetességeket! Jegyezd meg ezeket az alapvető jellemzőket, és üsd fel a madárhatározódat!

- Hosszú lábú madarak nagyon hosszú csőrrel: gémek és gólyák
- Vízben úszó vízimadarak: kacsák, libák és hattyúk
- Éles karmú, horgas csőrű nappali vadászok: ragadozó madarak
- Éles karmú, horgas csőrű éjszakai vadászok: baglyok
- Hegyes csőrű, vékony szárnyú vízparti madarak: sirályok és csérek

◀ Ezüstsirály

A sirályokat könnyű felismerni, de a különböző fajait már nehezebb azonosítani. Az ezüstsirály sárga csőrén egy piros folt díszlik, a szárnya szürke, a szárnyvég fekete.

- Kampós csőrű, színes tollazatú madarak: papagájok
- A virágok előtt repdeső apró madarak: kolibrik
- Fatörzseken függőlegesen kapaszkodó madarak: fakopáncsok
- Dallamos csiripelésű, apró madarak: énekesmadarak

Kint a szabadban

Madármegfigyelésed során sok izgalmas helyre eljuthatsz. A tengerpart főleg tavasszal érdekes, amikor a tengeri madarak visszatérnek költeni a szárazföldre. A domboldalakon és a mezőkön könnyebben találkozhatasz ragadozó madarakkal.

MIT VIGYÉL MAGADDAL?

A madármegfigyeléshez elengedhetetlen a távcső, hogy a távolból is megfigyelhesd a madarakat. Csipesz, tárolódobozok és nagyító jól jöhet az érdekesebb tollak és csontok begyűjtésénél és tanulmányozásánál.

Távcső ▶
Nyolcszoros, tízszeres nagyítású, lehetőleg kicsi és könnyű távcsövet válassz!

Csipesz
Hegyes végű csipeszt használj!
Ezekbe tedd a tollakat!

Jól zárható műanyag zacskók.

Nagyító
Tartsd tisztán a lencsét!

Hasznos a csontok és köpetek begyűjtésére.

Kis műanyag doboz tetővel.

Madárles

A madarak gyorsan reagálnak a mozgásra, így nagyon könnyű elijeszteni őket.

De velünk ellentétben nem figyelnek oda, ha mozdulatlan a környezet. Ha egy hordozható lesből figyeled őket, gyorsan megfélekeznek a jelenlétéről.

A madárrezervátumokban állandó leshelyek nyújtanak remek kilátást a látogatóknak, de te is elkészítheted a saját, hordozható leshelyedet néhány bambuszrúdból és hálóból. Könnyen összeállítható és szétszedhető, így bárhová magaddal viheted.

ERRE LESZ SZÜKSÉGED

- **Négy erős, körülbelül 1,5–2 méter hosszú bambuszrúd**
- **3–4 méternyi műanyag kerti háló**
- **Egy guriga spárga**
- **Leveles ágak. Csak használat előtt gyűjtsd ezeket össze!**

A MADARAK LÁTÁSA

A te szemed előre néz, így csak egy részt látsz abból, ami körbevesz – ha körbe akarsz nézni, el kell fordítanod a fejedet. A legtöbb madárnak viszont a feje két oldalán helyezkedik el a szeme. Így ők sokkal nagyobb teret látnak be egyszerre, és nehéz meglepni őket. Látásuk jobb az emberénél, ezért tudják könnyen megtalálni az apró rovarokat a fű és a levelek között.

◀ Teljes körű kilátás

A fácán nagy méretű szeme a fej oldalsó részén helyezkedik el.

- 1 Fektesd** a bambuszrudakat a földre! Kösd őket szorosan össze kb. 25 cm-re az egyik végüktől!

Terítsd a hálót a rudakra!

- 2 Állítsd fel** a rudakat úgy, mintha egy indián sátrat állítanál! Erre a vázra terítsd a hálót, de hagyj egy kis rést két rúd között a bejáratnak!

- 3 Fűzz** a hálóbá néhány leveles ágat, hogy álcázza a búvóhelyed! A bejáratot hagyj szabadon, hogy könnyedén közlekedhess!

- 4 A leshelyed** készen áll. Kiváló bázisul szolgál majd, hogy megfigyelhess néhány madárfajt a környezetedben. Használj távcsövet – de akár le is fényképezheted vagy le is rajzolhatod a madarakat, hogy később azonosíthasd őket.

FONTOS!

Psztt! A madaraknak nagyon jó a hallásuk. Gondold át, mit viszel magaddal a lesre! A zörgő zacskók és ruhadarabok is elijeszthetik őket.

Madárbüfé

Vannak madarak, amelyek mindent megesznek, mások válogatósak. Sok kerti madár szereti a gyümölcsöket és magvakat, de nem nagyon esznek rovarokat vagy férgeket. Mások épp ellenkezőleg: mindent kedvelnek, ami mászik vagy tekergőzik, de nem érdekli őket a növényi táplálék. Készíts ízletes svédasztalt a kertet látogató madaraknak, hogy megismerd kedvenc ételeiket! Miközben esznek, meg tudod különböztetni a rovarévoztól a vegetáriánusoktól, a válogatósakat a mindenevőktől.

ERRE LESZ SZÜKSÉGED

- 6 egyforma mélytányér
- Lisztkek
- Napraforgómag
- Állati zsiradék
– például egy zsíros szalonnabőr
- Puha gyümölcs
- Diótörmelék
- Magkeverék

Győződj meg arról, hogy a tálat nem érik el ragadozó állatok, például a macskák!

A magokkal táplálkozó madarak, mint ez a házi pír, gyakran esznek gabonaféléket, de néha kedvelik az állati zsiradékot is.

Rovarlárvákat horgászoltban és kisállatkereskedésben tudsz venni.

Rovarlárva

Diótörmelék

Napraforgómag

Magkeverék

Puha gyümölcs

Szalonna

FONTOS!

Ne felejtse el rendszeresen ellenőrizni a kitett ételt! Ha valamelyik megromlott, cserélje frissre!

1 Keress egy nyugalmas helyet a kertben, a bokrok és lehajló ágú fák közelében!

2 Állítsd sorba az edényeket és mindegyikbe rakj különböző enivalót! A madarak érkezését már a házból, vagy egy kinti rejtkehelyről figyel!

TÁPLÁLÉKSZERZÉS A MAGASBAN

A madarak nemcsak különböző dolgokat esznek, különbözik a táplálkozási módjuk is. A rigók és a seregélyek a földön kutakodnak, sok más madár a bokrokban és fákban találja meg eleségét. Ezek a madarak is felkeresik a büfét, de nem maradnak sokáig, gyorsan visszarepülnek az ágakra. A fecskéféléket hiába várod, nem fogják meglátogatni a büfét, bár milyeneledt raskz is ki nekik. Ők csak repülő rovarokkal táplálkoznak.

Repülő eledel ▲
A fecskék kizárólag repülő rovarokat fogyasztanak. Párási időszakban a kifejlett példányok a torkukban összegyűjtik a rovarokat, és visszaviszik a fészükbe.

HASZNOS TANÁCS

A „magtortával” nem tudnak elrepülni a madarak, így jól figyelheted, hogyan táplálkoznak.

A madarak csőre

Már a csőr formája is elárulhatja, hogy miféle táplálékot eszik a madár. Vannak, amelyek csipeszként zárodnak, míg mások harapófogóként vagy szívószálként működnek. A táplálkozáson kívül a madarak a csőrüket tollázkodásra és fészkek építéshez is használják.

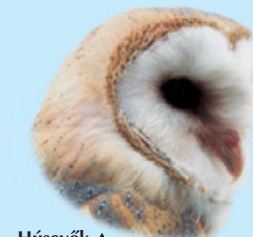

Rovarevők

Az ökörszem vékony csőrével piszkálja ki az apró élőlényeket és rovarokat a keskeny hasadékokból.

Nektárevők

A kolibrik csőre a szívószálhoz hasonlóan szívja fel a cukros szirupot a virágok kelyhéből.

Húsevők

Miután karmaikkal megfogták, a baglyok kampós csőrük segítségével tartják fogva és tépik szét az apró állatokat.

Magévők

A tengelic éles és hegyes csőre segítségével tudja feltörni a magvakat.